

บทบาทของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหา ทางจิตเวชของเด็กและเยาวชน

The Roles of Residential Institution for Children and School on the Intervention Psychiatric Problems in Children

ทิพย์วัลย์ สุรินยา และ สุปาณี สนธิรัตน์¹
Tippavan Surinya and Supanee Sontirat

ABSTRACT

The main point of this study was to focus on the roles of residential institution for children and school on the intervention psychiatric problems in children. The objectives of this study were 1) to study the roles and duties of personnels in the residential institution for children and school in solving psychiatric problems for children and youths ; 2) to investigate the factors influenced on the roles and duties of those in the residential institution and school ; 3) to look for the attitude of the personnels in the residential institution and school toward the mental health problems of children and youth ; 4) to find out the attitude of children toward the services of the residential institution and school ; and 5) to look for the model for the cooperation among organization for giving psychiatric services in the communities.

The subjects of this study were 8-25 year old adolescents and personnels from the residential institution and school who were divided into 4 groups, 145 children from schools and 123 children from the residential institutions, 122 personnels from schools, and 78 personnels from residential institutions. Samples were randomly selected from Samsenwittayalai, Bangkok, Suranareewittayalai, Nakhon Ratchasima; Khonkaenwittayalai, Khon Kaen; Yupparajwittayalai, Chiang Mai, Banrajvithee residential institution for girl, Bangkok; Banrajchasima residential institution for boy, Nakhon Ratchasima; North-east residential institution for boy, Khon Kaen and Banchiangmai residential institution for boy, Chiang Mai.

Data collections were done by asking subjects to complete 3 questionnaires which were for general backgrounds ; roles and duties of the personnels; attitude of the personnels toward the mental health problems of children and youth. Personnels in schools with difference toward the services of those organizations.

---

¹ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Dept. of Psychology, Faculty of Social Science, Kasetsart Univ.

The results suggested that most of the personnels' roles and duties were responsible for children in many things such as teaching, behavior shaping, child-rearing, personal history collection, visiting and following up the work. For the personnels in school, most of them resumed the responsibilities for teaching as being a teacher for a classroom. Only few were responsible for guidance.

Level of education of personnels correlated significantly with both the roles and duties at the present and the expected role of the personnels in school at the statistical level of .05. Work duration also correlated significantly at the statistical level of .05 with both the present roles and duties and the expected roles of the personnels in the residential institutions.

Most of the personnels in both schools and residential institution had good attitudes toward the mental health problems of children and youth. Personnels in schools with different opinions toward the roles of the organization had significantly different attitude toward the mental health problems at the statistical level of .05. And the personnels of the residential institutions with different work duration had significantly different attitude toward the mental health problems at the statistical level of .05.

Children in school and residential institutions yielded good attitude toward the services of school and the institutions. Among the different ages of children in both places had significantly different attitude toward the services of schools and residential institutions at the statistical level of .05. And among children from different schools had significantly different attitude toward the services of the school at the statistical level of .05. As for the children from different residential institutions did not have significantly different attitude toward the services of institutions at the statistical level of .05.

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาจิตเวชของเด็กและเยาวชน ได้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐบาลและโรงเรียนในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็กและเยาวชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนที่มีต่อปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชน 4) เพื่อศึกษาทัศนคติของเด็กที่มีต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์เด็กและโรงเรียน 5) เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอรูปแบบการ

ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับกระจายบริการด้านจิตเวชชุมชน

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 8-25 ปี และบุคลากรในสถานสงเคราะห์ของรัฐและโรงเรียน โดยแบ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กในโรงเรียนจำนวน 145 คน กลุ่มเด็กในสถานสงเคราะห์ จำนวน 123 คน กลุ่มบุคลากรในโรงเรียนจำนวน 122 คน และกลุ่มบุคลากรในสถานสงเคราะห์ จำนวน 78 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพฯ โรงเรียนสุนทรวิทย์วิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จังหวัดกรุงเทพฯ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา สถานสงเคราะห์

เด็กชายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น และสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามภูมิหลังส่วนตัว 1 ฉบับ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของบุคลากร แบบสอบถามทัศนคติของบุคลากรต่อปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชน และแบบสอบถามทัศนคติเด็กเกี่ยวกับการให้บริการของหน่วยงานนั้น ๆ

ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีบทบาทและหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเด็ก ชักจูงนิสัย เลี้ยงดูเด็ก รวบรวมประวัติของเด็ก รวมทั้งการติดตามผลงานและการเยี่ยมบ้านเด็ก ส่วนบุคลากรในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีบทบาทและหน้าที่ในการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นอาจารย์ประจำชั้น มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์แนะแนว

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับบทบาทและหน้าที่ที่กำลังทำอยู่และบทบาทที่คาดหวังว่าจะทำของบุคลากรในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อายุราชการ มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่กำลังทำอยู่และบทบาทที่คาดหวังว่าจะทำของบุคลากรในสถานสงเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุคลากรในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน โดยที่บุคลากรในโรงเรียนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานแตกต่างกันมีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบุคลากรในสถานสงเคราะห์ที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เด็กในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ โดยที่เด็กในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ที่มีระดับอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเด็กใน

โรงเรียนที่อยู่โรงเรียนแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเด็กในสถานสงเคราะห์ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ปัญหาทางสังคมที่ทำความหนักใจให้กับการวางแผนการพัฒนาประเทศคือ ปัญหาการเพิ่มขึ้นของกลุ่มชนที่มีปัญหา ซึ่งกลุ่มชนที่มีปัญหากลุ่มหนึ่งคือ เด็กและเยาวชน จากการคาดประมาณจำนวนประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2523-2524 สำนักงานสถิติแห่งชาติคาดว่าในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 คาดว่าจะมีจำนวนเยาวชนประมาณ 30.95 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งประเทศ 53.02 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 58.37 ของประชากรทั้งประเทศ แต่ปรากฏว่ามีเด็กขาดอาหาร เด็กถูกทอดทิ้งเร่ร่อน ดิคาเสพติด พิการทางร่างกายและจิตใจเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายควรให้ความร่วมมือกัน เพราะเด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของสังคม เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะเป็นผู้สืบทอดความเป็นไปของสังคมไทยในอนาคต

เราจะเห็นว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพนั้น สิ่งหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาคือการพัฒนาคุณภาพของจิตใจของเด็ก ให้เขามีสุขภาพจิตที่ดีและไม่มีปัญหาทางจิตเวช หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพราะเด็กที่มีปัญหาทางจิตเวช หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนั้น ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กจะขาดความสามารถในการเรียนรู้ และรับรู้สิ่งแวดล้อม ขาดประสบการณ์ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและไม่สามารถนำศักยภาพที่ตนมีอยู่มา

สร้างสรรค์สังคมได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาทางจิตเวช เราพบว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีแนวโน้มเกิดปัญหาทางจิตเวชคือ ครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่เด็กเผชิญ ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่หลายอย่างทั้งการอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังค่านิยม รวมไปถึงการป้องกันปัญหาทางจิตเวชที่จะเกิดขึ้นในเด็ก แต่ปัจจุบันครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ของตัวเองได้อย่างเต็มที่ อันเป็นผลมาจากมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม การขยายชนบทให้เป็นเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาที่จะให้การดูแลลูก จึงเป็นการสมควรที่จะพิจารณาสถาบันทางสังคมอื่น ๆ มาทำหน้าที่แทน ดังนั้นคณะผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าเราสามารถป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในเด็กและเยาวชนโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์แล้วจะช่วยลดปัญหาด้านจิตเวชในเด็กและเยาวชนลง ซึ่งเป็นการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ให้ผสมผสานกับงานสุขภาพจิตของหน่วยงานจิตเวชให้ถึงการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้งนี้เพราะปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางจิตเวช

เราจะเห็นได้ว่า ในชุมชนต่าง ๆ จะมีสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ และโรงเรียนกระจายอยู่และหน่วยงานเหล่านี้ก็รับผิดชอบเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นถ้าเราทำให้หน่วยงานดังกล่าวตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มีต่อปัญหาทางจิตเวชของเด็กและเยาวชนแล้วก็จะมีส่วนทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการคือป้องกันปัญหาจิตเวชที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชนได้ อันจะทำให้งานสุขภาพจิตกระจายออกไปสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวคือ ให้ประชาชนมีสุขภาพจิตดีถ้วนหน้าเมื่อปี 2543”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสถาน

สงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็ก

2. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็ก

3. เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กและโรงเรียนที่มีต่อปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชน

4. เพื่อศึกษาทัศนคติของเด็กที่มีต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์เด็กและโรงเรียน

5. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอรูปแบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายบริการด้านจิตเวชชุมชนให้เข้าถึงประชาชนมากที่สุด

ความหมายของ “บทบาท”

ยุง (Young, 1959) ได้ให้ความหมายว่า “บทบาท” คือหน้าที่ของฐานะตำแหน่ง เมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใด สิ่งก็ตามมากับตำแหน่งนั้นก็คือ การที่เขาจะต้องมีการปะทะสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่มนั้น สิ่งที่ดีมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงตำแหน่งนั้นเรียกว่า บทบาท

บลูมและเซลนิก (Broom and Selnick, 1963) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าบทบาทบางครั้งเรียกว่า บทบาททางสังคม ซึ่งเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ หรือแม้แต่เป็นครูที่เลี้ยงเด็ก แต่ละคนจะมีบทบาทเฉพาะของตัวเองว่าควรจะมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งบทบาทอันนั้นเป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังไว้จากสังคมว่าควรทำหน้าที่สอนให้ความรู้แก่เด็ก ที่เลี้ยงในสถานสงเคราะห์ก็ทำหน้าที่ดูแลเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ เป็นต้น แต่ในการปฏิบัติหน้าที่จริง ๆ บางครั้งอาจทำงานเกินบทบาทที่กำหนดไว้ก็ได้ เช่น ครูไม่ใช่จะสอนอย่าง

เดียว แต่ต้องดูแลสอดคล้องพฤติกรรมของเด็ก ถ้าเด็กมีปัญหาครูก็จำเป็นต้องให้การช่วยเหลือและแนะนำเป็นต้น บลูมและเซลนิก (Bloom and Selnick, 1977) ได้จำแนกบทบาทดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (Socially prescribed Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมได้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลควรจะทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่กระทำจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละคนได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า บทบาทหมายถึง การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับตำแหน่งและสิทธิที่ได้รับมอบหมาย

ในการศึกษาบทบาทของสถานสงเคราะห์เด็กและรัฐนั้น จากการกำหนดหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ พบว่า สถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ จะมีหน้าที่ให้การสงเคราะห์ด้วยวิธีต่าง ๆ แก่เด็กกำพร้าอนาถาเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน หรือเด็กที่บิดามารดาแยกจนไม่สามารถให้ความอุปการะเลี้ยงดูได้ ส่วนบทบาทของโรงเรียนนั้นตามพระราชบัญญัติของวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 มาตรา 5 กล่าวว่า โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน ชีวิตและสังคม ดังนั้นจะต้องทำให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและการวิจัยเพื่อผลิตครู ให้สามารถทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูจะเป็นบุคคลที่สำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างมาก

อีคอน (Eichon, 1965) ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็กและเยาวชนว่า โรงเรียนและสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ อาจเป็นสถาบันที่ผลิตเด็กที่กระทำความผิด หรือมีปัญหาทาง

จิตใจได้ ถ้าบุคลากรในสถาบันเหล่านั้นไม่เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กดีพอ แต่ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็อาจช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในเด็กได้ ถ้าบุคลากรเหล่านั้นมีความรู้เพียงพอในด้านจิตเวช

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นบุคลากรในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 4 แห่ง โดยการสุ่มแบบ Simple Random Sampling คือ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพฯ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนสุรนารีวิทยาลัย จังหวัดนครราชสีมาและโรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น และสุ่มตัวอย่างบุคลากรจากโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง จำนวน 122 คน โดยวิธี Simple Random Sampling

กลุ่มที่ 2 เป็นเด็กนักเรียนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 4 แห่ง (เหมือนกลุ่มแรก) และสุ่มตัวอย่างนักเรียนจากโรงเรียน 4 แห่ง จำนวน 145 คน โดยวิธี Simple Random Sampling

กลุ่มที่ 3 เป็นบุคลากรในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย จำนวน 78 คน สุ่มโดยวิธี Simple Random Sampling จากสถานสงเคราะห์ 4 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพฯ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และสถานสงเคราะห์เด็กชายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มที่ 4 เป็นเด็กในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย จำนวน 123 คน สุ่มโดยวิธี Simple Random Sampling จากสถานสงเคราะห์ 4 แห่ง ดังกล่าว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนบทบาทหน้าที่ของบุคลากรและความรู้ทางจิตเวช ประกอบด้วยข้อคำถาม 51 ข้อ

2. มาตรฐานประเมินค่าทัศนคติแบบ Libert ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐต่อปัญหาจิตเวชของเด็ก ประกอบด้วยข้อคำถาม 17 ข้อ และมาตรฐานประเมินค่าทัศนคติแบบ Libert ของบุคลากรในโรงเรียนต่อปัญหาจิตเวชของเด็ก ประกอบด้วยข้อคำถาม 18 ข้อ

3. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ และมาตรฐานประเมินค่าทัศนคติของเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อการให้บริการของหน่วยงานนั้น ประกอบด้วยข้อคำถาม 32 ข้อ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของเด็กในโรงเรียนและมาตรฐานประเมินค่าทัศนคติของเด็กในโรงเรียนต่อการให้บริการของโรงเรียน ประกอบด้วยข้อคำถาม 32 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) โดยใช้สถิติดังนี้

1. หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. หาค่าร้อยละของข้อมูล
3. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจากแบบสอบถาม โดยวิธี F-test
4. ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนทัศนคติของ 2 กลุ่มตัวอย่าง โดยวิธี t-test
5. การวิเคราะห์ความเป็นอิสระของตัวแปร โดยวิธี Chi-square test

ผลการวิจัย

Table 1 Percentage of personnels in the residential institutions for children and youth described by the present roles and duties

Present roles and duties	Number	Percent
Work controlling	2	2.6
Solve social problems	2	2.6
Follow up the work	5	6.4
Behavior shaping	3	3.8
Teaching	3	3.8
Child rearing	1	1.3
Collecting of child history	6	7.9
Other (All above)	56	71.7
Total	78	100

Table 1 แสดงบทบาทของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ ร้อยละ 7.9 รวบรวมประวัติ ร้อยละ 6.4 ติดตามผลงาน ร้อยละ 3.8 จำนวนเท่ากัน มีบทบาทอบรมขัดเกลาและอบรมสั่งสอน ร้อยละ 2.6 จำนวนเท่า ๆ กัน มีบทบาทควบคุมงานและแก้ปัญหาสังคม มีเพียงร้อยละ 1.3 ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เกือบทุกอย่าง ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 71.7

Table 2 Percentage of personnels in the schools described by the present roles and duties

Present roles and duties	Number	Percent
Teacher	1	0.8
Control child activities	1	0.8
Classroom teacher + teacher + guidance teacher	37	30.3
Work control	6	4.9
Follow up the work	6	4.9
Solving the child problems	7	5.7
Classroom teacher + Control child activities	38	31.1
Teacher + Follow up the work	24	19.7
Socialization + problem solving	2	1.6
Total	122	100

Table 2 แสดงบทบาทและหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ของบุคลากร พบว่าร้อยละ 31.1 เป็นอาจารย์ประจำชั้น รองลงมาร้อยละ 30.3 เป็นอาจารย์สอนวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นอาจารย์ประจำชั้น อาจารย์แนะแนว ร้อยละ 19.7 เป็นอาจารย์ประจำชั้นวิชาใดวิชาหนึ่ง ร้อยละ 5.7 ทำหน้าที่แก้ไขปัญหา ร้อยละ 4.9 ทำหน้าที่พิจารณาติดตามผลและควบคุมงานให้ตรงตามจุดมุ่งหมาย ร้อยละ 1.6 อบรมสั่งสอน มีเพียงร้อยละ 0.8 ที่เป็นอาจารย์สอนวิชาใดวิชาหนึ่งและควบคุมเด็กทำกิจกรรม

Table 3 Correlation between work duration and the present roles and duties of the personnels in the residential institutions

Work duration	Present roles and duties							Total	
	Work controlling	Solve social problems	Follow up the work	Behavior shaping	Teaching	Child rearing	Collecting of child rearing and others		
1-5	1	0	4	2	1	0	19	27	41.28*
6-10	0	1	0	1	1	0	26	26	
11-15	1	0	1	0	1	0	12	15	
16-20	0	1	0	0	0	0	2	3	
Above 21	0	0	0	0	0	1	3	4	
Total	2	2	5	3	3	1	62	78	

Table 3 แสดงว่าอายุราชการกับบทบาทและหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ของบุคลากรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 4 Correlation between educational level and the present roles and duties of the personnels in the schools

Educational level	Present roles and duties			Total	χ^2
	Teacher	Control child activities	Other		
Certificate	0	0	1	1	17.24*
Bachelor of Education	1	1	104	106	
Bachelor of Science	0	0	2	2	
Master degree	0	0	12	12	
No answer	0	0	1	1	
Total	1	1	120	122	

p < .05

Table 4 แสดงว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา

Table 5 Means and Standard deviations of attitude scores of the personnels in both schools and residential institutions toward the mental health problems of children and youth

Personnels	Attitude scores	
	$\bar{X}$	S.D.
Personnels in residential institutions	62.231	9.498
Personnels in schools	64.238	10.134

Table 5 แสดงว่าบุคลากรในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน (ทั้งนี้เพราะแบบทดสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของบุคลากรในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนต่อปัญหา

จิตเวชในเด็กและเยาวชนมีทั้งหมด 18 ข้อ แบ่งเป็น ข้อคำถามในแง่บวก 9 ข้อ และแง่ลบ 9 ข้อ (คะแนน 90 คะแนน)

Table 6 Analysis of variance of attitude scores toward the mental health problems of children and youth of the personnels in school described by opinions toward the roles of the organization

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	1620.5733	5	324.1145	3.479*
Within group	10805.4718	116	93.1508	
Total	12426.0451	126		

$p < .05$

Table 6 แสดงว่าบุคลากรในโรงเรียนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 7 Analysis of variance of attitude scores toward the mental health problems of children and youth of the personnels in the residential institutions described by work duration

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	1006.2749	4	251.5687	3.092*
Within group	5939.6008	73	61.3644	
Total	6945.8750	77		

$p < .05$

Table 7 แสดงว่าบุคลากรในสถานสงเคราะห์ที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชของเด็กและเยาวชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 8 Means and Standard deviations of attitude scores of children toward the services of schools and residential institutions

Children	$\bar{X}$	S.D.
Children in residential institutions	58.520	11.403
Children in schools	56.897	8.275

Table 8 แสดงว่าเด็กในโรงเรียนและเด็กในสถานสงเคราะห์มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ที่เด็กของรัฐ

Table 9 Analysis of variance of attitude scores of students toward the services of school described by ages

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	1115.6949	2	557.8474	9.056*
Within group	6745.6052	142	61.5888	
Total	3861.2969	144		

Table 9 แสดงว่านักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 10 Analysis of variance of attitude scores of children in the residential institutions toward the services of the residential institutions described by ages

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	1597.2598	4	399.3149	4.357*
Within group	10813.7817	118	91.6422	
Total	12411.0391	122		

Table 10 แสดงว่าเด็กนักเรียนที่มีระดับอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 11 Analysis of variance of attitude scores of students toward the service of schools described by places

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	1597.2598	4	399.3149	4.357*
Within group	10813.7817	118	91.6422	
Total	12411.0391	122		

Table 11 แสดงว่าเด็กนักเรียนที่มาจากโรงเรียนแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Table 12 Analysis of variance of attitude scores of children in the residential institutions toward the services of residential institutions described by places

Sources of variance	Sum Square	df	Mean Square	F
Between group	372.8860	3	124.2953	1.229
Within group	12038.1270	119	101.1607	
Total	12411.0117	122		

Table 12 แสดงว่าเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป วิจัย และข้อเสนอแนะ

ในการอภิปรายผลจะนำผลการวิจัยที่ได้มาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่

ของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาจิตเวชของเด็ก จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าบุคลากรในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเด็ก ชักเกลานิสัยเลี้ยงดูเด็ก รวบรวมประวัติของเด็กรวมทั้งการติดตามผลงานและการเยี่ยมบ้านเด็ก ในขณะที่บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีบทบาทและหน้าที่ในการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง และเป็นอาจารย์ประจำชั้น มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์แนะแนว เมื่อพิจารณาถึงบทบาทและหน้าที่ที่ควรทำแต่ไม่ได้ทำ บุคลากรในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการส่งเสริมพัฒนาสติปัญญา การส่งเสริมสุขภาพเด็ก การประเมินพฤติกรรมเด็ก การส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการศึกษาวิจัย เป็นบทบาทและหน้าที่ที่บุคลากรในสถานสงเคราะห์ควรทำแต่ไม่ได้ทำ ส่วนบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าบทบาทที่ควรทำแต่ไม่ได้ทำคือ การส่งเสริมและการอบรมด้านค่านิยม รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาเด็กเราจะเห็นได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากระบบงานของสถานสงเคราะห์และโรงเรียนแตกต่างกันนั่นเอง ซึ่งยุง (Young, 1959) ได้ให้ความหมายว่า บทบาทคือหน้าที่ของฐานะตำแหน่งเมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งนั้น สิ่งที่ติดมากับตำแหน่งเป็นเครื่องกำหนดสำหรับฐานะตำแหน่งนั้นเรียกว่าบทบาท ซึ่งในเรื่องนี้บรูมและเซลนิค (Broom and Selnick, 1977) ได้จำแนกบทบาทเป็น

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (Socially perscribed Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่มีการกำหนด สิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคม
2. บทบาทที่คาดหวังว่าควรทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติ และอาจจะไม่ได้ปฏิบัติในหน้าที่จริง ๆ ก็ได้
3. บทบาทที่กระทำจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความ

เชื้อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม

จากการจำแนกบทบาทที่บลูมและเชลนิกกำหนด

ไว้ เราสามารถนำบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนมาเปรียบเทียบตามบทบาทที่จำแนกดังนี้

บทบาทที่กำหนดไว้		บทบาทที่คาดหวังว่าควรจะทำแต่ไม่ได้ทำ		บทบาทที่กระทำจริงและบทบาทที่ถูกคาดหวังให้ทำแม้จะไม่อยากทำ	
บุคลากรในสถานสงเคราะห์	บุคลากรในโรงเรียน	บุคลากรในสถานสงเคราะห์	บุคลากรในโรงเรียน	บุคลากรในสถานสงเคราะห์	บุคลากรในโรงเรียน
<ul style="list-style-type: none"> - การสงเคราะห์เด็กให้การช่วยเหลือแก่เด็กกำพร้าจากจนหรือเด็กที่ถูกครอบครัวทอดทิ้ง หรือเด็กที่มีพฤติกรรมประจักษ์ว่าตกอยู่ในอันตรายแห่งศีลธรรมหรือก่อการกระทำผิดโดยมุ่งที่จะสร้างความเจริญทางร่างกายและจิตใจให้แก่เด็กเพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมสั่งสอนหรือแนะแนวทางให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเกิดความเจริญทางสติปัญญาจิตใจ วิชาการ มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถในการครองชีพและเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - การสงเคราะห์สติปัญญาเด็ก - การส่งเสริมสุขภาพเด็ก - การประเมินพฤติกรรมเด็ก - การส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ - การศึกษาวิจัยสภาพปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา - การประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น ๆ ทราบถึงบริการของสถานสงเคราะห์ - การช่วยเหลือส่งเสริมสังคมให้เจริญและเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม 	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมและการอบรมค่านิยม - การเป็นที่ปรึกษาเด็กเมื่อมีปัญหา - การช่วยเหลือเด็กที่ยากจน - การวางแผนโครงการพัฒนาจิตเพื่อให้เด็กช่วยเหลือตัวเองและสังคมได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมสั่งสอนเด็ก - การขัดเกลานิสัย - การเลี้ยงดูเด็ก - การรวบรวมประวัติเด็ก - การติดตามผลงาน - การเยี่ยมบ้านเด็ก - การเป็นตัวแทนพ่อและแม่ของเด็ก - การปกครองเด็กให้อยู่ในระเบียบวินัย 	<ul style="list-style-type: none"> - การสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง - การอบรมขัดเกลา - การเป็นอาจารย์ประจำชั้น - อาจารย์แนะแนว - การสอนเนื้อหาที่เป็นด้านวิชาการมากเกินไป - การเคี่ยวเข็ญให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความสนใจและความพอใจของเด็ก - การรับผิดชอบเด็กมากเกินไป ทำให้ไม่รู้จักเด็กดีพอ

บทบาทที่กระทำจริงนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยาหรือปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความคิดเห็น ทศนคติ หรือความคาดหวังส่วนบุคคลเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่นั้น ๆ ซึ่งในกรณีหมายถึง บทบาทที่คาดหวังว่าควรทำ (Perceived role) ตามความหมายของบลูมและเซลนิก ส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลครอบครองอยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งหมายถึง บทบาทที่กำหนดไว้ (socially perscribed role) ตามความหมายของบลูมและเซลนิกนั่นเอง เราจะเห็นว่าบทบาทและหน้าที่ที่บุคคลในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนกระทำจริง ๆ นั้นสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้ นั่นคือ บทบาทและหน้าที่ที่บุคลากรทำจะเป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ ตำแหน่งทางสังคมจึงเป็นการจำแนกมนุษย์แต่บทบาทเป็นการจำแนกพฤติกรรม (Biddle, 1979) ตำแหน่งทางสังคมแต่ละอย่างจะมีการคาดหวังจากคนในสังคมให้ผู้ที่ครองตำแหน่งนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐาน หรือ Norms (Turner, 1978) บรรทัดฐานดังกล่าวจะมีผลให้คนในสังคมมีแบบแผนในการปฏิบัติต่อกัน และมีการแสดงพฤติกรรมบทบาทของแต่ละคน Olsen (1968) ได้กล่าวไว้ว่า ค่านิยมร่วมกันก่อรูปและควบคุมชีวิตทางสังคมทั้งหมด โดยผ่านบรรทัดฐานซึ่งได้รับการจัดระเบียบเป็นสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนและซึมซาบเข้าไปในบุคลิกภาพของคน ดังนั้นบทบาทและหน้าที่บุคลากรกระทำจริงนั้นจึงสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้ และบทบาทที่กำหนดไว้จะสอดคล้องกับลักษณะและระบบงานของสถาบันนั้น ๆ เมื่อพิจารณางานของสถานสงเคราะห์และโรงเรียนประกอบจะพบว่า งานของสถานสงเคราะห์เป็นการสงเคราะห์เด็กให้การช่วยเหลือเด็กกำพร้าอนาถาจนหรือถูกทอดทิ้ง ดังนั้นบุคลากรในสถานสงเคราะห์จึงมีบทบาทในการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กให้มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ งานสังคมสงเคราะห์ถือว่าจิตใจเป็นเรื่องสำคัญจึงให้การเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของคน และพึงได้รับการ

ปฏิบัติเสมอเหมือนกันหมด บุคลากรต้องรับผิดชอบต่อเด็กแต่ละคนในสถานสงเคราะห์ โดยยึดมั่นในหลักมนุษยธรรมและคุณธรรม นอกจากนี้ยังต้องสามารถใช้ประโยชน์จากบริการของหน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาความสามารถโดยบุคลากรต้องสามารถเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น การรู้จักวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง จะเห็นได้ว่างานของสถาบัน (สถานสงเคราะห์) จะกำหนดขอบเขตบทบาทของบุคลากรโดยปริยาย ซึ่งบทบาทที่บุคลากรในสถานสงเคราะห์ได้กระทำจริงคือ การอบรมสั่งสอนเด็ก การขัดเกลานิสัย การเลี้ยงดูเด็ก การรวบรวมประวัติ และการเยี่ยมบ้านเด็ก จึงเป็นบทบาทที่ทำไปเพื่อการสงเคราะห์หรือให้การช่วยเหลือแก่เด็กที่กำพร้าอนาถาหรือถูกทอดทิ้งนั่นเอง เมื่อมาดูงานของสถาบันโรงเรียนก็จะพบว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เด็กมีคุณภาพ มีความรู้ และสามารถเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม ดังนั้นบทบาทที่บุคลากรในโรงเรียนทำจริงคือ การจัดกระบวนการเรียนการสอน วิชาใดวิชาหนึ่ง หรือการเป็นครูประจำชั้นซึ่งในบางครั้งบางโรงเรียนก็ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางวิชาการมากเกินไป

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยทางจิตวิทยา ซึ่งหมายถึง บทบาทที่คาดหวังว่าควรทำตามความหมายของบลูมและเซลนิก เราจะพบว่า บุคลากรทั้งในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนต่างมีความเห็นพ้องกันว่า ในการทำงานของเขาควรจะได้มีบทบาทในการช่วยเหลือ หรือเป็นที่ปรึกษาของเด็กเมื่อเขามีปัญหา นอกจากนี้ควรที่จะพัฒนาให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงมิใช่เน้นให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญา หรือวิชาการเกินไป เราจะเห็นได้ว่า บทบาทที่กระทำจริงของบุคลากรในสถานสงเคราะห์จะใกล้เคียงกับบทบาทที่คาดหวังว่าควรจะทำมากกว่าบทบาทที่กระทำจริงของบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะระบบงานและเป้าหมายของหน่วยงานไม่เหมือนกัน เป้าหมายของสถานสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กที่อนาถาจนหรือถูกทอดทิ้งซึ่งการให้การ

ช่วยเหลือจะเป็นด้านร่างกายและจิตใจ ในขณะที่เป้าหมายของโรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาคือ การอบรมสั่งสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ แม้ว่าจะเน้นให้เด็กพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งร่างกายและจิตใจ แต่ในทางปฏิบัติการแข่งขันทางการศึกษาจะมีบทบาทที่สำคัญมากกว่าจึงทำให้ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กมากกว่าการพัฒนาจิตใจ

จากบทบาทและหน้าที่ที่กระทำจริงของบุคลากรในสถานสงเคราะห์และโรงเรียน เราจะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน ที่เราได้ตั้งไว้ว่า “สถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของเด็กและเยาวชน” ทั้งนี้เพราะสถานสงเคราะห์และโรงเรียนต่างเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญรองจากบ้าน แม้ว่าสถานที่สองแห่งจะมีประชากรกลุ่มเป้าหมายคนละกลุ่มก็ตาม กล่าวคือ โรงเรียนจะมีประชากรเป้าหมายเป็นเด็กที่ครอบครัวสามารถให้การดูแลเลี้ยงดูได้ตามควร ในขณะที่ประชากรเป้าหมายของสถานสงเคราะห์เป็นเด็กที่ครอบครัวไม่สามารถให้การดูแลได้ตามปกติ ซึ่งถ้าดูเผิน ๆ จะเห็นว่า เด็กที่มารับบริการจากสถานสงเคราะห์น่าจะมีปัญหาทางความประพฤติและจิตใจมากกว่าเด็กในโรงเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าปัญหาของเด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นปัญหาความผิดปกติทางจิตใจถึงร้อยละ 21.8 และปัญหาความประพฤติร้อยละ 19.2 ส่วนปัญหาที่เด็กในโรงเรียนมาปรึกษาบริการแนะแนวจะเป็นปัญหาเรื่องส่วนตัว อาชีพและการศึกษา สำหรับการบริการที่ให้แก่อีกนั้น สถานสงเคราะห์ได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กโดยใช้บุคลากรที่มีอยู่ โดยใช้วิธีสอดแทรกไปในระหว่างที่คุยหรือสอนเด็ก รวมถึงการเยี่ยมบ้านเด็ก และถ้าเด็กมีความผิดปกติทางจิตใจมาก ร้อยละ 67.9 ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ระบุว่าควรมีการประสานงานกับหน่วยงานทางจิตเวชอื่น ๆ เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาของเด็ก งานของสถานสงเคราะห์ไม่ควรจำกัดอยู่ภายในสถานสงเคราะห์

เท่านั้น สำหรับบริการที่โรงเรียนให้แก่เด็ก จะเป็นบริการแนะแนว การสำรวจข้อมูล และบริการสนเทศ นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และการใช้แบบสอบถามประเมินเมื่อสิ้นสุดการสอน และถ้าเด็กมีความผิดปกติทางจิตใจมากก็จะส่งต่อไปยังหน่วยงานทางจิตเวชอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรมีการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานตนกับหน่วยงานจิตเวช ดังนั้นงานของโรงเรียนไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะภายในโรงเรียนเท่านั้น

สถาบันโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ เป็นสถาบันสำคัญรองจากบ้าน เนื่องจากเด็กต้องใช้ชีวิตในโรงเรียนหรือเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งก็ต้องใช้ชีวิตในสถานสงเคราะห์เป็นเวลาหลายปี ดังนั้นโรงเรียนและสถานสงเคราะห์จึงเป็นแหล่งที่ให้ความรู้และอบรมนิสัยพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่เด็ก บุคลากรในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ครูและบุคลากรอื่นในสถานสงเคราะห์ต้องสร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับเด็ก เมื่อเด็กเผชิญปัญหา บุคลากรสามารถช่วยเด็กแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งเราจะเห็นว่าบทบาทของครูและบุคลากรในสถานสงเคราะห์ที่กล่าวข้างต้นไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอน การขัดเกลานิสัย หรือการรวบรวมประวัติเด็กล้วนเป็นบทบาทที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือเด็กทั้งสิ้น นอกจากนี้บุคลากรแต่ละคนก็มีความคาดหวังว่าควรจะมีบทบาทเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาเด็กมากกว่านี้ แม้ว่าในทางปฏิบัติจริงจะทำได้น้อยก็ตาม การป้องกันปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนนั้น ครูหรือบุคลากรในสถานสงเคราะห์มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีอารมณ์แจ่มใสสม่ำเสมอในระหว่างที่อยู่โรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์ ฉะนั้นบุคลากรในโรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์ควรทราบถึงพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก แต่จากผลการวิจัยชี้ว่าบุคลากรส่วนใหญ่จะมีความรู้ทางจิตเวชน้อย

จากปัญหาที่พบดังกล่าวจึงมาถึงคำถามที่ว่า “เราจะทำให้ทั้งสองฝ่ายมาพบกันครึ่งทางเพื่อทำให้

งานป้องกันนั้นประสบความสำเร็จตามแผนที่ตั้งไว้
อย่างไร” งานสำคัญที่จะทำให้คำถามนี้ได้รับคำตอบ
คือการร่วมมือและประสานกันระหว่างหน่วยงาน
จิตเวชและสถาบันโรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้
เพราะจากข้อมูลวิจัยชี้ให้เห็นว่า ร้อยละ 49.2 ของ
บุคลากรในโรงเรียนและร้อยละ 46.2 ของบุคลากรใน
สถานสงเคราะห์มีความเห็นว่าการแก้ปัญหาจิตเวชใน
เด็กและเยาวชนควรร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน
จิตเวชและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และงานของ
เขาไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะสถานสงเคราะห์ หรือ
โรงเรียนเท่านั้น นอกจากนี้เขายังเป็นบุคลากรที่สำคัญ
สามารถช่วยงานด้านจิตเวชได้อย่างดี แต่ปัญหาที่พบ
คือ เขามีความรู้ทางจิตเวชน้อยมาก ดังนั้นหน่วยงาน
ทางจิตเวชควรหยิบยกปัญหามาพิจารณา และปรับปรุง
คุณภาพของการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
โดยมีทั้งโครงการสุขภาพจิตในโรงเรียนและโครงการ
สุขภาพจิตในสถานสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีการนำ
บุคลากรทั้งในโรงเรียน และสถานสงเคราะห์เข้ารับ
การฝึกอบรมในโครงการอย่างเป็นระบบ ผลงานวิจัย
นี้สอดคล้องกับการวิจัยของอีคอน (Eichon, 1965)
ซึ่งศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็ก
ของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหาทางจิตเวชของ
เด็กและเยาวชน ผลงานวิจัยเขาชี้ว่า โรงเรียนและ
สถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ อาจเป็นสถาบันที่ผลิตเด็ก
ที่กระทำผิด หรือมีปัญหาทางจิตใจได้ ถ้าบุคลากรใน
สถาบันเหล่านั้นไม่เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก
ดีพอ แต่ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์
ก็อาจช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในเด็กได้ ถ้า
บุคลากรเหล่านั้นมีความรู้เพียงพอทางด้านจิตเวช

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มี
อิทธิพลเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของสถาน
สงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนในการแก้ปัญหา
ทางจิตเวชของเด็ก ผลการวิจัยชี้ว่าการศึกษาคือตัว
แปรที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับบทบาทและหน้าที่
ที่กำลังทำอยู่และบทบาทที่คาดหวังว่าจะทำของ
บุคลากรในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 ในขณะที่อายุราชการเป็นตัวแปรที่สำคัญและม
มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ และ
บทบาทที่คาดหวังว่าจะทำของบุคลากรในสถาน
สงเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความ
แตกต่างที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความแตกต่างของระบบ
งาน เป้าหมายของงาน และลักษณะงานของหน่วยงาน
ทั้งสองแห่ง สถานสงเคราะห์ขึ้นอยู่กับกองสงเคราะห์
เด็กและบุคคล วัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวง
มหาดไทย ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการช่วย
เหลือสงเคราะห์เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน อนาถา
ครอบครัวยากจน หรือเด็กที่อยู่ในสภาพที่เป็นอันตราย
ต่อร่างกายและจิตใจ แต่โรงเรียนขึ้นอยู่กับกระทรวง
ศึกษาธิการที่รับผิดชอบในการให้การอบรมสั่งสอนเด็ก
โดยเฉพาะการให้ความรู้ทางด้านวิชาการ ดังนั้นระบบ
งานของโรงเรียนจึงต้องการคุณวุฒิทางการศึกษาที่สูง
ของบุคลากร และการพิจารณาคำแหน่งให้สูงขึ้นจะมี
การพิจารณาคุณวุฒิทางการศึกษามาประกอบเป็นสำคัญ
จึงทำให้ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีความ
สัมพันธ์กับบทบาท และหน้าที่ที่กำลังทำอยู่และบทบาท
ที่คาดหวังของบุคลากรในโรงเรียน ส่วนในสถาน
สงเคราะห์เด็กของรัฐนั้นลักษณะของงานต้องอาศัย
ประสบการณ์ในการทำงาน ถ้ามีอายุราชการมากแสดง
ถึงมีประสบการณ์ในการคลุกคลีกับเด็กและงานด้าน
การสังคมสงเคราะห์มาก ดังนั้นในการพิจารณาคำแหน่ง
ให้สูงขึ้นจึงพิจารณาอายุราชการของบุคลากรเป็น
สำคัญ แต่ผลงานวิจัยครั้งนี้ชี้ประเด็นว่าบุคลากรที่มี
อายุราชการน้อยมีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและ
เยาวชนดีกว่าบุคลากรที่มีอายุราชการมาก ซึ่งอาจ
เนื่องมาจากผู้ที่มีอายุราชการมากนั้นเกิดความจำเจ
และเบื่อหน่ายในงานที่ทำอยู่ จึงทำให้ไม่สนใจเท่าที่
ควร ดังนั้นการนำอายุราชการมาพิจารณาในการกำหนด
บทบาทในสถานสงเคราะห์นั้นควรจะได้รับการ
พิจารณาเป็นพิเศษ โดยควรพิจารณาควบคู่กับความ
สามารถทัศนคติที่ดีต่อเด็ก และระดับความรู้ในสาขา
วิชาชีพประกอบการพิจารณาด้วย และไม่ว่าจะมีปัจจัย
ใดมาเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรใน

สถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียนก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้บุคลากรมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติหน้าที่คือ ความศรัทธาต่องานที่ตนเองทำอยู่ บุคลากรต้องมีความรักและจริงใจในงานที่ตนกำลังทำ ความรักและความจริงใจในงานจะทำให้บุคลากรทุ่มเทเวลาให้แก่งาน มีทัศนคติดีต่องาน มีความขยันหมั่นเพียรอดทน อดกลั้น และสิ่งที่ตามมาคือการมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ ผลที่จะได้รับคือเด็กและเยาวชนซึ่งในกลุ่มประชากรเป้าหมายของสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและนักเรียนจะได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงใจและทั่วถึง ผู้วิจัยเชื่อว่า ความศรัทธาและความรักในงานนั้นจะทำให้บุคลากรนั้นปฏิบัติหน้าที่ของเขาอย่างสมภาคภูมิและเต็มกำลังความสามารถของเขา เพราะบทบาทหน้าที่ที่เขาจะกระทำจริง ๆ ขึ้นอยู่กับตัวผู้แสดงบทบาทหรือตัวบุคลากรเอง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ของรัฐและโรงเรียนที่มีต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียน และสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน กล่าวคือ บุคลากรในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์มีทัศนคติว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญควรได้รับความช่วยเหลือโดยรีบด่วน บุคลากรทางจิตเวชมีไม่พอกับจำนวนผู้ป่วยทางจิตเวช จึงควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เด็กที่ป่วยทางจิตเวชสามารถรักษาให้หายและกลับเข้าสู่สังคมได้ และเด็กที่ได้รับการรักษาทางจิตใจแล้ว ควรกลับไปอยู่อยู่กับครอบครัว โดยมีทีมจิตเวชให้ความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว เด็กที่ป่วยทางจิตเวชควรได้มีเสรีภาพและความเสมอภาคเช่นเดียวกับเด็กปกติ เด็กที่หายป่วยแล้วควรได้รับการฟื้นฟูด้านการศึกษาและอาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในเด็กและเยาวชนได้ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีทัศนคติไม่ดีต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน โดยมีความเห็นว่า ปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน

ทางจิตเวชเท่านั้น เด็กที่ป่วยทางจิตเวชควรส่งไปอยู่โรงพยาบาลจิตเวชต่อไป และเด็กที่ป่วยทางจิตเวชควรเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะให้ความช่วยเหลือเท่านั้น

เมื่อพิจารณาตัวแปรที่เกี่ยวข้องพบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่มีสาเหตุการเปลี่ยนอาชีพแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร้อยละ 36.1 มีความเห็นว่าการไปประกอบอาชีพส่วนตัวและเบียดความจำใจ

บุคลากรในโรงเรียนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความแตกต่างรายคู่โดยวิธี Scheffe' พบว่า บุคลากรในโรงเรียนที่มีความคิดเห็นว่าบทบาทของหน่วยงานควรร่วมมือกับหน่วยงานจิตเวชมีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนดีกว่าบุคลากรในโรงเรียนที่ตอบว่าไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนี้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งนี้เพราะบุคลากรที่มีความคิดเห็นว่าบทบาทของหน่วยงานควรร่วมมือกับหน่วยงานจิตเวช ในการป้องกันแก้ไขปัญหาในเด็กและเยาวชนนั้น ให้ความสำคัญต่องานด้านจิตเวชว่ามีความสำคัญมากเท่า ๆ กับงานสอน บุคลากรเหล่านี้จึงมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในทิศทางที่ถูกต้องมากกว่า นอกจากนี้บุคลากรเหล่านี้ยังมีใจกว้างพร้อมจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือแก่หน่วยงานอื่น ๆ เพื่อช่วยกันป้องกันปัญหาดังกล่าว ส่วนบุคลากรที่ตอบว่าไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนี้ บุคลากรเหล่านี้มักขาดความรู้ความเข้าใจในการให้บริการทางจิตเวช และความรู้ทางจิตเวช ดังนั้นบุคลากรเหล่านี้จึงมีทัศนคติในแง่ลบต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนมากกว่าบุคลากรในกลุ่มแรก

สำหรับบุคลากรในสถานสงเคราะห์ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในสถานสงเคราะห์ที่เพศ บทบาทหน้าที่และอายุราชการแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็ก

และเยาวชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่บุคลากรที่มีอายุราชการ 1-5 ปี มีทัศนคติต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนดีกว่าบุคลากรที่มีอายุราชการ 11-15 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะบุคคลที่อยู่ในระบบราชการนาน ๆ มักจะมีความเบื่อในความจำเจของงานมากขึ้น การที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ จะมึนน้อยลง รวมถึงการมีระบบอาวุโสเข้ามาใช้ในระบบงานจึงทำให้บุคลากรที่มีอายุราชการนาน ๆ เชื่อมั่นในตัวเองมากจนเกินไป อะไรที่ตนเองคิดว่าถูกต้องก็จะคงความเชื่อเหล่านั้นเอาไว้ จึงทำให้มีทัศนคติในแง่ลบต่อปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนมากกว่าบุคลากรที่มีอายุราชการน้อยกว่า เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ บุคลากรที่มีอายุราชการน้อยกว่ามักจะเป็นบุคคลที่เพิ่งจบใหม่ จึงมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาทางจิตเวชในเด็กและเยาวชนมากกว่าอุปกรณ์ในสมัยก่อนนั้น ความรู้เกี่ยวกับจิตเวชเด็กยังได้รับการแพร่หลายน้อย จึงทำให้คนที่มียุทธการนาน ๆ ซึ่งจบการศึกษามานานแล้วมีความรู้ด้านนี้น้อยซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีความกระตือรือร้นน้อย อาจทำให้มีทัศนคติในแง่ลบมากกว่าบุคลากรที่มีอายุราชการน้อยกว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาทัศนคติของเด็กที่มีต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์เด็กและโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า เด็กในสถานสงเคราะห์ของรัฐและโรงเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ของรัฐ โดยมีทัศนะว่าบุคลากรเต็มใจและจริงใจที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เขาเมื่อมีปัญหา บุคลากรได้ทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ของเด็ก เด็กรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่กับครอบครัว เมื่อมีปัญหาเด็กจะได้รับความช่วยเหลือทันที เด็กพอใจในกิจกรรมที่จัดให้ บุคลากรฟังความคิดเห็นของเด็กเสมอ เด็กรักสถานสงเคราะห์ หรือโรงเรียนที่ตนอยู่และมีความสุขที่ได้อยู่ที่นั่น ถ้าจากไปก็มีความคิดถึงมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่มีทัศนคติไม่ดีต่อการให้บริการ

ของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ของรัฐ โดยมีความคิดเห็นว่าการให้บริการของสถานสงเคราะห์หรือโรงเรียนที่ตนอยู่ไม่ดีพอ บุคลากรมีน้อยไป เด็กรู้สึกไม่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำใด ๆ เลย และบุคลากรไม่สามารถช่วยเหลือเด็กได้ทุกด้าน

เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีผลต่อทัศนคติพบว่า เด็กนักเรียนชายมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนดีกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เด็กในสถานสงเคราะห์เพศชายและหญิงมีทัศนคติต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากเด็กในสถานสงเคราะห์ไม่ว่าเพศหญิงหรือชาย มีลักษณะภูมิหลังใกล้เคียงกันนั่นคือเป็นเด็กที่ครอบครัวไม่ต้องการ ดังนั้นการรับรู้ หรือความรู้สึกที่มีต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์จึงไม่แตกต่างกัน แต่เด็กในโรงเรียนจะมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน เด็กบางคนมาจากครอบครัวที่อบอุ่นพ่อแม่ให้การสนใจ ลูกด้วยดีก็จะเป็นเด็กที่มีแนวโน้มจะไม่มีปัญหาทางอารมณ์หรือจิตใจ ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กไม่ดีเท่าที่ควร เด็กเหล่านี้ แนวโน้มที่จะมีปัญหาทางจิตใจได้ง่าย ดังนั้นจึงมีความแตกต่างในการรับรู้เกี่ยวกับการให้บริการของโรงเรียนและการที่เด็กนักเรียนชายมีทัศนคติต่อการให้บริการโรงเรียนดีกว่าเด็กนักเรียนหญิงอาจเป็นเพราะว่าเด็กนักเรียนชายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเด็กที่มารับบริการของโรงเรียนมากกว่าเด็กนักเรียนหญิงก็เป็นได้ หรืออาจเป็นเพราะว่าเด็กนักเรียนชายมีปัญหามากกว่าเด็กนักเรียนหญิง เมื่อมีปัญหามากกว่า จึงมีความใกล้ชิดกับครูแนะแนว หรือบริการของโรงเรียนมากกว่า ทำให้เกิดความประทับใจในบริการที่โรงเรียนให้มากกว่าเด็กผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับบริการที่โรงเรียนให้

เด็กนักเรียนและเด็กในสถานสงเคราะห์และโรงเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่เด็กในโรงเรียนอายุ 11-12 ปี มีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนดีกว่าเด็กอายุ 13 ปีขึ้นไป และเด็กในสถานสงเคราะห์อายุ 14-15 ปี, 12-13 ปี มีทัศนคติต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์ดีกว่าเด็กอายุ 18 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กที่มีอายุมากกว่ามีความต้องการอยากเป็นอิสระ อยากออกไปทำงานข้างนอก และมีความคุ้นเคยกับระบบการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์มานานกว่าจึงทำให้เคยชินกับการให้บริการดังกล่าว ซึ่งต่างจากเด็กที่อายุน้อยกว่า เด็กพวกนี้ส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์น้อยกว่าเด็กพวกแรก ทำให้มีความสนใจและตื่นตัวต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบถึงทัศนคติจึงทำให้เด็กอายุน้อยมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ดีกว่าเด็กอายุมาก นอกจากนี้เด็กที่มีอายุมากขึ้น ย่อมมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้นและกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบหรือไม่พอใจได้มากกว่าเด็กอายุน้อย รวมถึงเด็กอายุมากกว่าจะอยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่า จึงกล้าที่จะพูดมากกว่าเด็กเล็ก ผลที่ออกมาจึงทำให้มีทัศนคติในแง่ลบมากกว่า เพราะรู้มากขึ้นจึงอยากจะปรับปรุงบริการของโรงเรียนให้ดีขึ้นกว่าเดิมและเห็นข้อบกพร่องของการให้บริการมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่าเด็กนักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่เด็กนักเรียนชั้น ม.1 มีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนดีกว่าเด็ก ม.4 ม.5 และ ม.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เด็กนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่เด็กที่อยู่สถานสงเคราะห์แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า

ระบบงานในสถานสงเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นที่ใดจะใกล้เคียงกันหรือห่างไกลกันมีระบบงานไม่พอเพราะมีการบริหารงาน ลักษณะงาน กลุ่มเด็กที่มาใช้บริการเหมือนกัน เด็กที่มาอยู่ในสถานสงเคราะห์เป็นเด็กที่ขาดที่พึ่งจากครอบครัว เป็นเด็กทอดทิ้งไม่มีผู้สนใจ แต่เมื่อเด็กมาอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กจะมีความรู้สึก ว่าสถานสงเคราะห์ก็เป็นแหล่งที่ให้ที่พึ่งทางจิตใจแก่เขา ดังนั้นความรู้สึกที่มีต่อการให้บริการของสถานสงเคราะห์จึงไม่แตกต่างกัน ซึ่งต่างจากผลงานวิจัยที่ได้ในโรงเรียนที่ชี้ให้เห็นว่า เด็กที่อยู่ในโรงเรียนแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเด็กนักเรียนที่อยู่แต่ละโรงเรียนมีสภาพภูมิหลังทางครอบครัวแตกต่างกัน เด็กบางคนมีสภาพครอบครัวดี บางคนมีสภาพครอบครัวแย่ ซึ่งแล้วแต่ว่าโรงเรียนไหนจะมีเด็กที่มาจากสภาพครอบครัวที่ไม่ดีมากกว่ากัน นอกจากนี้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนยังมีการให้ความสำคัญแก่บริการแนะแนวหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กแตกต่างกัน บางโรงเรียนให้ความสำคัญมาก แต่บางโรงเรียนให้ความสำคัญน้อยหรือไม่เห็นความสำคัญเลย โดยมุ่งความสำคัญแก่ความสำเร็จทางด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนเด็กอย่างเดียว ดังนั้นเด็กแต่ละโรงเรียนจึงมีทัศนคติต่อการให้บริการของโรงเรียนแตกต่างกัน

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมของเด็กในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการของโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนและสถานสงเคราะห์เป็นหน่วยงานที่สำคัญสำหรับการให้บริการทางสุขภาพจิตและด้านอื่น ๆ แก่เด็กและบริการที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน หรือสถานสงเคราะห์นั้นเด็กรับรู้ว่าดีอยู่แล้ว เพียงแต่จะทำให้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับนโยบายของกองสุขภาพจิตอย่างไร ซึ่งเรื่องนี้กองสุขภาพจิตควรให้การสนับสนุนด้านความรู้วิชาการทางจิตเวชหรือสุขภาพจิตแก่โรงเรียนและสถานสงเคราะห์ให้เต็มที่ เพื่อบุคลากรดังกล่าวจะได้นำความรู้ที่ได้มาผสม

ผลสัมฤทธิ์ที่มีอยู่เพื่อช่วยกันป้องกันปัญหาจิตเวชเด็กในที่สุด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอรูปแบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายบริการจิตเวชชุมชนให้เข้าถึงประชาชนมากที่สุด

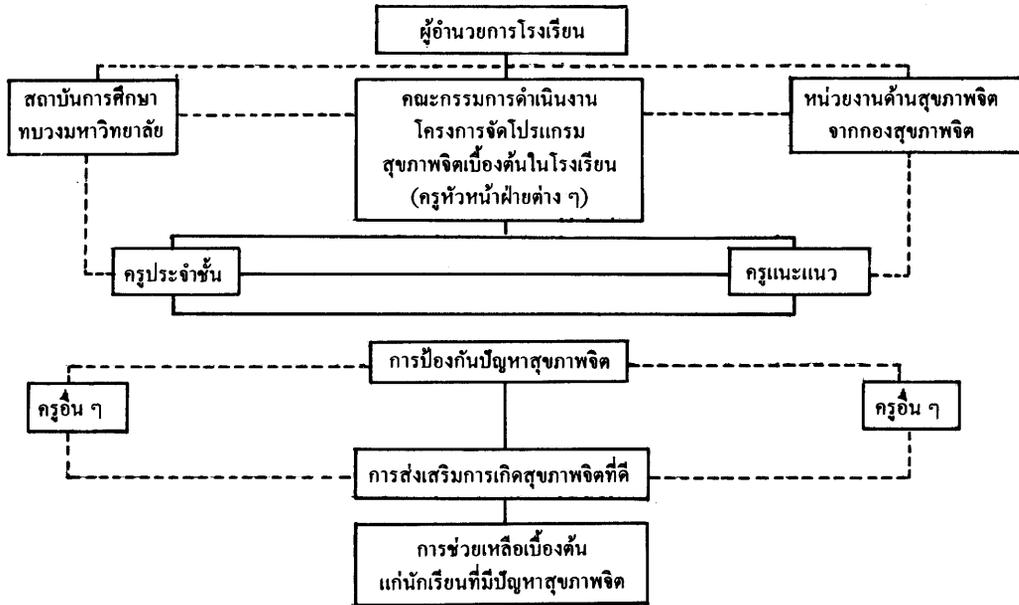
จากผลการวิจัยทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนและสถานสงเคราะห์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการป้องกันปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชน ซึ่งหน่วยงานจิตเวชและกองสุขภาพจิตควรให้ความร่วมมือและประสานงานโดยด่วน ปัญหาใหญ่ที่เราพบคือการขาดความรู้ทางจิตเวชของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ของรัฐและโรงเรียน ทำให้บุคลากรเหล่านั้นไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเด็กได้อย่างเต็มที่ กองสุขภาพจิตจึงควรให้ความช่วยเหลือในการกระจายการฝึกอบรมความรู้ทางจิตเวชแก่บุคลากรดังกล่าวอย่างทั่วถึง

จากผลการวิจัยทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานจิตเวชกับสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐและโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของการสาธารณสุขมูลฐานที่มุ่งให้ชุมชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขโดยตนเอง โดยมีหน่วยงานโดยตรงของรัฐให้การสนับสนุนช่วย

เหลือชุมชน ดังนั้นความร่วมมือของชุมชน คือ หัวใจของงานบริการสาธารณสุขมูลฐาน เมื่อมองชุมชนเราจะเห็นว่านอกจากกองสุขภาพจิตแล้ว โรงเรียนและสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐต่างเป็นองค์กรที่สำคัญในการสนับสนุนงานของกองสุขภาพจิตให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ “สุขภาพจิตดีถ้วนหน้าเมื่อปี 2543” ได้ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ เป็นชุมชนหนึ่งเป็นที่รวมของเด็กวัยรุ่น ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กัน มาจากหลายครอบครัว จากสังคมหลายประเภท ซึ่งอาจจะมีเด็กที่มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาทางจิตเวชจากสาเหตุต่าง ๆ กันได้ ดังนั้นการจัดบริการสุขภาพจิตแก่เด็กในระดับนี้จะมีส่วนสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจิตเวชให้กับเด็กและเยาวชนของชาติได้ จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอรูปแบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายบริการจิตเวชชุมชน โดยการจัดโปรแกรมสุขภาพจิตเบื้องต้นในโรงเรียน เป็นการป้องกันปัญหาจิตเวชในเด็กและเยาวชนได้โดยโปรแกรมดังกล่าวจะจัดเป็นสามโปรแกรม คือ

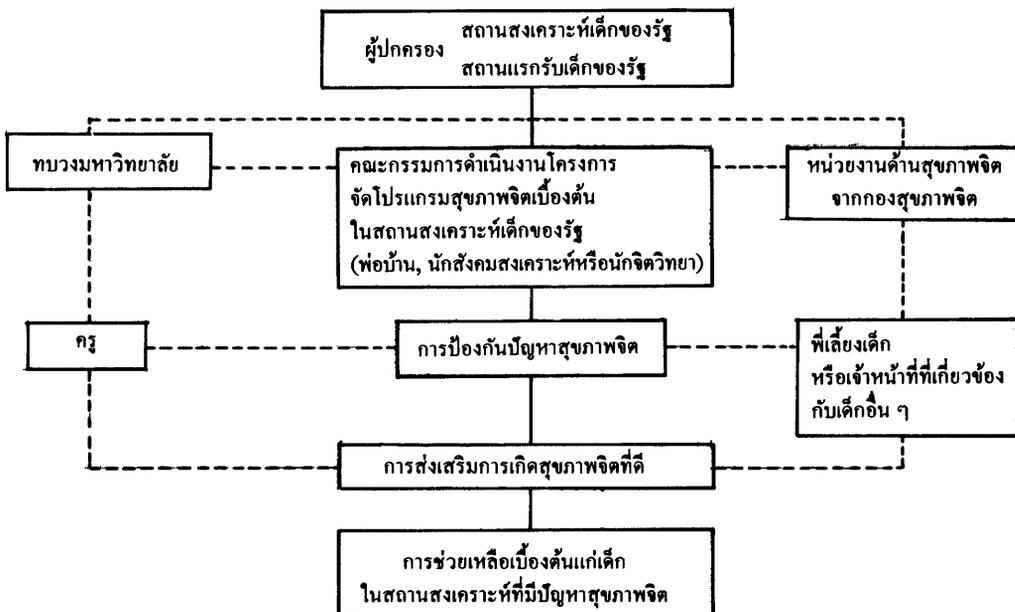
1. เน้นที่ตัวบุคคล (Person-centered)
2. เน้นที่ครอบครัว (Family-centered)
3. เน้นที่สังคม (Social-centered)

รูปแบบการจัดโปรแกรมสุขภาพจิตเบื้องต้นในโรงเรียน (ดัดแปลงจากงานวิจัยของศิริพร จิรวัดน์กุล, 2529)

หมายเหตุ ——— หมายถึง สายงานรับผิดชอบโดยตรง
 ..... หมายถึง สายงานการให้ความร่วมมือ

รูปแบบการจัดโปรแกรมสุขภาพจิตเบื้องต้นในสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐ

หมายเหตุ ——— หมายถึง สายงานการรับผิดชอบโดยตรง
 ..... หมายถึง สายงานการให้ความร่วมมือ

เอกสารอ้างอิง

- Biddle, Bruce. 1979. *Role Theory : Expectation, Identities, and Behaviors*. New York : Academic Press.
- Bloom, Bernard L. 1984. *Community Mental Health*. California : Brooks/Cole Publishing Company.
- Broom, L. and Selnick, P. 1963. *Sociology : a text with adapted readings*. 3d.ed. New York : Harper & Row.
- Broom, L. and Selnick, P. 1977. *Sociology : a text with adapted readings*. 5th. ed. New York : Harper & Row.
- Ecohon, John R. 1965. *Delinquency and Education System in Quarry Herbert Juvenile Delinquency : Research and Theory*. New York : D. Vonn Norstrand Company.
- Olsen, Marvin E. 1968. *Process of Social Organization*. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Stone, J. L. and Church. L. 1975. *Childhood and Adolescence*. New York : Random House.
- Turner, Ralph H. 1978. *The Structure of Sociological Theory*. Homewood, Illinois : The Doxsey Press.
- Young, M. 1958. *The Rise of the Meritocracy*. London : James & Hudson.